

К. Й. Пугачевська

Напрями оптимізації загальнодержавних і регіональних економічних інтересів

Визначені причини, які обумовлюють необхідність застосування значного обсягу інструментів державного регулювання до регіонального розвитку в Україні. Досліджуються напрями раціоналізації механізмів регіональної політики держави. Запропоновані підходи щодо шляхів оптимізації загальнодержавних та регіональних економічних інтересів.

Ключові слова: держава, регіональна політика, механізми державного управління, розвиток регіонів.

Постановка проблеми. Актуальність дослідження напрямів удосконалення системи формування регіональної політики держави визначається важливістю вирішення проблеми оптимізації управління регіональним розвитком в умовах реалізації євроінтеграційної стратегії України.

Правильне співвідношення понять “економічний інтерес” та “економічна політика”, збалансований їхній взаємозв’язок є ключовим від чого залежить як економічний потенціал країни, так і рівень добробуту населення, розвиток суспільно-політичних та економічних процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам економічних інтересів та суперечностей, що виникають у процесі їхньої реалізації, присвячена значна кількість монографічних досліджень, у яких проаналізовано загальнотеоретичні підходи щодо класифікації складових елементів системи інтересів національного, регіонального, міжнародного та глобального рівнів.

Теоретико-методологічні підходи до дослідження регіонального управління й організаційно-правових засад діяльності інституцій регіонального розвитку розкриваються в працях вітчизняних дослідників, а саме: В. Бабаєва, В. Баштанника, З. Варналія, Б. Данилишина, М. Долішнього, М. Дацишина, Л. Пісьмаченко, С. Саханенка, Ю. Шарова та ін. Окремі питання сутності “економічна політика”, визначення основних проблем та її стратегічних пріоритетів щодо ефективної її реалізації розглянуто в працях відомих вітчизняних економістів таких як, В. Коновалова, В. Мандибуря, О. Сатановської, І. Лукінова, Б. Панасюк та ін. Аналіз їхніх робіт говорить про те, що

дана тема є досить проблемною та не до кінця дослідженою, ряд питань пов'язаних з пріоритетами здійснення ефективної політики та ролі економічних інтересів не достатньо розглянуто.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розробка пропозицій щодо напрямів оптимізації загальнодержавних та регіональних економічних інтересів.

Виклад основного матеріалу. Дослідження тенденцій розширення повноважень регіонів в організації зовнішньоекономічної діяльності країн Європи актуалізує потребу створення ефективних механізмів регіональної політики держави в контексті включення до світової та загальноєвропейської систем економічної співпраці.

У деяких розвинутих країнах регіональна економічна політика набирає все більшої ваги, тому що держава віддає значну частину владних повноважень регіонам, які самотужки розв'язують свої соціально-економічні проблеми, але за підтримки уряду. Важливою складовою оптимізації управління регіональним розвитком має стати аналіз європейського досвіду формування ефективних механізмів регіональної політики.

Економічний інтерес – це реальний, зумовлений відносинами власності та принципом економічної вигоди мотив і стимул соціальних дій щодо задоволення динамічних систем індивідуальних потреб. Економічний інтерес є породженням і соціальним проявом потреби.

Держава як носій загальнонаціональних інтересів має відігравати провідну роль у створенні та постійному вдосконаленні як основ, інституціональних механізмів реалізації регіональної політики, так і в реалізації конкретних місцевих проектів і програм [8]. Практика демократизації в суспільному житті багатьох країн свідчить, що в умовах зростання багатогранності напрямів діяльності суспільства, його диференціації та індивідуалізації в усіх сферах суспільного життя будь-який державний апарат настільки віддалений від інтересів індивіда, що не спроможний враховувати місцеві особливості та інші специфічні умови життя громад [3].

В сучасних умовах механізми державного управління у сфері регіональної політики передбачають наявність ефективного організаційно-правового механізму виявлення, узгодження й реалізації суспільних потреб та інтересів на основі використання різних правових засобів, формування суб'єктивних прав та обов'язків учасників суспільних процесів, переведення їх зв'язків та стосунків у конкретні правовідносини. Регіональна політика як об'єкт управління є визначальним фактором для суб'єкта управління – національної

держави, тобто впливає на його побудову, поведінку, діяльність, вибір цілей та використання всього масиву засобів їх досягнення [1].

Адміністративно-правова сутність регіону визначається через його характеристику як специфічного об'єкта управління, а також територіальної громади (місцевого колективу) та тих інтересів (питань місцевого значення), які притаманні первинному суб'єкту місцевого самоврядування – територіальному колективу; соціально-економічна – через визначення місця регіону в загальному поступальному процесі суспільного розвитку, яке залежить від місця регіону в суспільному розподілі праці, від його функцій у внутрішньодержавних відтворювальних процесах [1].

Регіон – це комплексна соціально-економічна категорія, сформована в межах своєї природно-географічної території з притаманною їй специфікою структури виробництва і господарства, міжрегіональними та зовнішніми зв'язками щодо економіки, політики, культури, а також з власними політико-адміністративними органами управління – місцевими органами державної виконавчої влади і органами місцевого самоврядування. З наданого визначення регіону випливають його основні соціально-економічні характеристики: комплексність та спеціалізація.

В сучасних умовах базові відмінності регіонів за рівнем соціально-економічного розвитку настільки значні, що не можна сподіватися на їх подолання тільки за допомогою механізмів саморегулювання. Необхідна сильна державна політика, спрямована на соціально-економічне зближення регіонів. Цей висновок підтверджується практикою ЄС [5], у межах якого, незважаючи на набагато менші регіональні контрасти, “підтягування” відсталіх регіонів розглядається як пріоритетне завдання регіональної політики більшості країн і наднаціональної регіональної політики ЄС [9].

Саме в межах регіону можливе налагодження оптимального співвідношення державного управління з місцевим самоврядуванням, формування управлінської діяльності самоврядних суб'єктів за дорученням держави шляхом делегування певної частини державних повноважень або перетворення суверенних прав держави на самоврядні повноваження територіальних громад.

За роки незалежності в Україні в основному сформовано організаційно-правові та інші основи реалізації державної політики у цій сфері. У 2001 році указом Президента України затверджено Концепцію державної регіональної політики, прийнято інші акти Глави держави, прийнято низку законів та постанов Кабінету Міністрів

України. Зокрема, це закони України “Про місцеве самоврядування в Україні”, “Про місцеві державні адміністрації”, “Про стимулювання розвитку регіонів”, “Про державні цільові програми” та ін.

Концепція державної регіональної політики в Україні визначає засади здійснення ефективної сучасної державної регіональної політики і є основою для ухвалення нормативно-правових актів України, необхідних для її реалізації [4].

Проте в силу численних об’єктивних та суб’єктивних факторів наявні можливості забезпечення збалансованого розвитку України та її регіонів, поліпшення якості життя людей реалізуються недостатньо.

За сучасних умов перед Україною постали нові виклики та загрози, які суттєво впливають на розвиток держави, реалізацію національних інтересів та стан національної безпеки.

Державна регіональна політика України впливає з Конституції України і спирається на нормативно-правові документи Європейських інституцій.

У ЄС міністри держав-членів, що відповідають за розвиток економічного простору, разом з Європейською комісією протягом багатьох років розробляли Європейську концепцію розвитку економічного простору. Регіональна політика залишається важливою галузевою політикою, що доповнюється такими галузевими видами політики як аграрна та екологічна політика.

Нова державна регіональна політика України передбачає розвиток прикордонного, транскордонного та міжрегіонального співробітництва, активну участь України у виконанні міжнародних проектів та програм, як важливих інноваційних форм міжнародного співробітництва, що сприятиме більш ефективному вирішенню питань соціально-економічного розвитку регіонів, дозволить значно розширити представництво регіонів України в Європейському економічному та політичному просторах.

Регіональний розвиток в Україні вимагає застосування значного обсягу інструментів державного регулювання. Це обумовлено низкою причин: неможливістю вирішення всіх питань в рамках договірних відносин між органами влади, органами місцевого самоврядування і громадським сектором; необхідністю посиленого державного впливу на окремі явища суспільного життя в регіональному вимірі; неоднорідністю соціально-економічного і гуманітарного розвитку окремих частин країни, в результаті чого регіони мають різноспрямовані інтереси і виникає необхідність застосування механізмів, які би втілювали і реалізовували державний інтерес [9].

Державна регіональна політика в Україні здійснюється у напрямках:

- формування ефективної системи публічної влади в регіонах, спроможної забезпечити сталий розвиток територій;
- сприяння поліпшенню матеріального, фінансового, інформаційного, кадрового та іншого ресурсного забезпечення розвитку регіонів;
- стимулювання міжрегіональної інтеграції, подолання міжрегіонального відчуження та інтеграції регіональних інформаційних, освітніх просторів у єдиний загальноукраїнський простір;
- створення ефективних механізмів представництва на загальнонаціональному рівні інтересів регіонів, а на регіональному – територіальних громад, забезпечення врахування самобутності регіонів та їх конкурентних переваг при формуванні та реалізації державної регіональної політики [4].

Події в Україні показують, що відсутність у державі збалансованої державної регіональної політики та децентралізації влади між різними суб'єктами становить загрозу демократичного розвитку та цілісності держави. Основними напрямками розвитку децентралізованої унітарної держави можна вважати:

- створення ефективної та збалансованої системи органів місцевого самоврядування та органів виконавчої влади, що мають необхідні повноваження, достатні ресурси та є відповідальними перед суспільством і державою;
- розмежування повноважень в системі органів місцевого самоврядування та в системі органів виконавчої влади на місцях на різних рівнях адміністративно-територіального устрою та принципом субсидіарності;
- розмежування повноважень між місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування на засадах децентралізації влади;
- створення належних матеріальних, фінансових та організаційних умов для забезпечення здійснення органами місцевого самоврядування власних і делегованих повноважень;
- забезпечення прозорого та прогнозованого фінансування регіонального розвитку та створення умов для участі у стратегічному плануванні усіх суб'єктів регіонального розвитку;
- забезпечення творення єдиного економічного, інформаційного, освітнього та інших просторів в межах усієї території держави.

Висновки. Таким чином, гармонізація загальнодержавних та регіональних інтересів при формуванні та реалізації державної регіональної політики має здійснюватися через:

- чіткий розподіл компетенції центральних, місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування;
- прозорий і сталий розподіл податкових ресурсів між державним та місцевими бюджетами;
- врахування органами місцевого самоврядування загальнонаціональних інтересів при вирішенні питань місцевого значення;
- запровадження державного контролю за конституційністю та законністю рішень органів та посадових осіб місцевого самоврядування.

Перспективи подальших розвідок у досліджуваному напрямі полягає у дослідженні механізму розподілу повноважень на загальнодержавному та регіональному рівні для забезпечення максимального врахування інтересів усіх суб'єктів.

Список використаних джерел

1. Баштанник В. Інноваційні механізми державного управління регіональним розвитком / В. Баштанник // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2012. – № 4(15). – С. 87-94.
2. Гердеген М. Європейське право : монографія / М. Гердеген ; пер. з нім. Н. Саповська. – К. : К.І.С., 2008. – 523 с.
3. Кравченко М.В. Регіональні пріоритети державної політики у сфері соціального захисту населення України. – [Електронний ресурс] / М.В. Кравченко. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/apdu/2008-2/doc/3/02.pdf>.
4. Про Концепцію державної регіональної політики Указ Президента України 341/2001 від 25.05.2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/341/2001>.
5. Кіш Є. Б. Центральна Європа в сучасній системі євро регіональної інтеграції : монографія / Є. Б. Кіш. – Ужгород : Ліра, 2008. – 440 с.
6. Мамонова В. В. Державна регіональна політика: проблеми формування правової бази / В. В. Мамонова // Публічне управління : теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : ДокНаукДержУпр, 2010. – № 1. – 178 с.
7. Павлов В. І. Політика регіонального розвитку в умовах ринкової трансформації (теоретико-методологічні аспекти та механізми реалізації) : монографія / В. І. Павлов ; за заг. ред. М. І. Долішнього. – Луцьк : Надстир'я, 2000. – 580 с.

8. Семів Л. К. Регіональна політика: людський вимір : монографія / Л. К. Семів. – Л. : ІРД НАН України, 2004. – 392 с.
9. Шевченко О. Нормативно-правове забезпечення регіонального розвитку в Україні [Електронний ресурс] / О. Шевченко // Нац. ін-т стратегічних досліджень. – Режим доступу : <http://old.niss.gov.ua/Monitor/november08/3.htm>.

Pugachevska K. Y. The directions of optimization of national and regional economic interests.

The reasons which cause the need to use a significant amount of public regulation instruments to regional development in Ukraine are determined. The directions of regional policy rationalization are investigated. The approaches for national and regional economic interests optimization are proposed.

Key words: *state, regional policy, governance mechanisms, the development of regions.*

Пугачевская Е. И. Направления оптимизации общегосударственных и региональных экономических интересов.

Определены причины, обуславливающие необходимость применения значительного объема инструментов государственного регулирования к региональному развитию в Украине. Исследуются направления рационализации механизмов региональной политики государства. Предложенные подходы относительно путей оптимизации общегосударственных и региональных экономических интересов.

Ключевые слова: *государство, региональная политика, механизмы государственного управления, развитие регионов.*